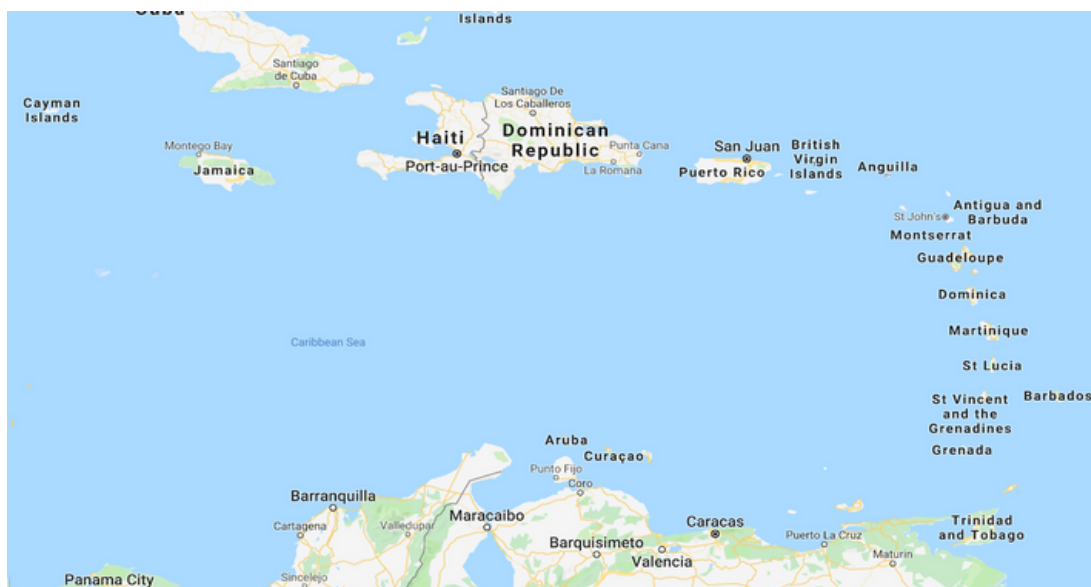

NEDERLANDS ALS VREEMDE TAAL IN DE CARIBISCHE, MEERTALIGE OMGEVING

SENSIBILISERINGSMODULE NVT

taal:
unie

INTRODUCTIE

Stel je voor, je krijgt de hele dag les in een taal die niet jouw moedertaal is. Een taal die je ook in je eigen woonomgeving niet hoort en die voor jou een vreemde taal is. Stel je voor, de leerlingen in jouw klas begrijpen niet altijd wat je bedoelt. Dat is de situatie op de scholen in het Caribisch gebied. Voor veel leerlingen en ook leerkrachten is Nederlands niet de eerste taal, maar een vreemde taal: Nederlands als vreemde taal (NVT). Wat betekent dat en hoe ga je daar mee om? Deze informatie is bedoeld om je wat meer achtergrond te geven en geeft ook praktische tips, wat je kunt doen om leerlingen in het Caribisch gebied onderwijs te geven dat bij hen past.

NT1, NT2, NVT

Nederlands als moedertaal (NT1) is een bekend begrip, dan leer je Nederlands in een Nederlandstalige omgeving. Voor de meesten is NT2 (Nederlands als tweede taal) ook een bekend begrip. NT2 leerders hebben Nederlands niet als moedertaal, maar leren het Nederlands wel in een Nederlandstalige omgeving. NVT (Nederlands als vreemde taal) is een wat minder bekend begrip. We spreken over NVT als de leerders Nederlands leren in een niet-Nederlandstalige omgeving, zoals in het Caribisch gebied.

POSITIE VAN HET NEDERLANDS IN DE MEERTALIGE OMGEVING VAN HET CARIBISCH GEBIED

De eilanden binnen het Koninkrijk zijn rijk aan talen. Iedereen spreekt wel twee of meer talen, soms zelfs binnen een gesprek. Op de Benedenwinden, Aruba, Curaçao en Bonaire is het Papiaments de meest gebruikte omgangstaal, op de Bovenwinden wordt het Engels het meest gebruikt. Andere veel voorkomende talen zijn Spaans, Kreyol, Frans, Portugees, Arabisch, Chinees en Hindi. Het Nederlands is een van de (officiële) talen binnen deze meertalige samenlevingen, maar wel met een bijzondere positie. Op scholen is het Nederlands altijd een vak en vaak is het zelfs de instructietaal (met name op de Benedenwinden).

WAAROM LEREN LEERLINGEN NEDERLANDS IN HET CARIBISCH GEBIED?

Hoewel het Nederlands niet de moedertaal is van het grootste deel van de bevolking, leert iedereen Nederlands. Dat heeft vooral te maken met het vergroten van de kansen voor de leerlingen. Na het voortgezet onderwijs gaan veel leerlingen naar Nederland om verder te studeren. Dat heeft met name te maken met de kosten, in Nederland studeren is nog altijd veel goedkoper dan in de Verenigde Staten of Canada. Niet iedereen gaat naar Nederland, ook op de eilanden zijn studiemogelijkheden, ook voor hoger onderwijs. Op Curaçao kun je voor diverse studierichtingen naar de University of Curaçao (<https://www.uoc.cw>) en naar de ICUC (<http://www.icuc.org>), waar hoger onderwijs wordt aangeboden. Aruba biedt hoger onderwijs op de University of Aruba (<http://www.ua.aw>) en een lerarenopleiding voor het primair onderwijs op de IPA (<https://ipaaruba.com>). Sint Maarten heeft de University of St. Martin (<https://usm.sx>) opleidingen voor (Engelstalig) hoger onderwijs. Bovendien zijn er op alle eilanden mbo opleidingen. In veel beroepen wordt bovendien Nederlandse taalvaardigheid gevraagd, denk aan werken bij de overheid, bij de politie of brandweer en in veel administratieve beroepen. In de huidige situatie is het Nederlands dan ook bijna onmisbaar in de regio.

WAAROM NEDERLANDS ALS VREEMDE TAAL (NVT)?

In het Caribisch gebied is Nederlands niet de moedertaal van de meeste leerlingen en is het voor hen een vreemde taal. Op de scholen waar Nederlands instructietaal is, krijgen de leerlingen les in een voor hen vreemde taal. Je kunt je voorstellen dat er dan frictie ontstaat wanneer ze les zouden krijgen op dezelfde wijze als de leerlingen in Nederland, in een Nederlandstalige omgeving. Het ligt dan ook voor de hand dat er een andere benadering noodzakelijk is, voor zowel het vak Nederlands als voor de andere vakken die in het Nederlands gegeven worden. De huidige praktijk is echter vaak anders. Dat heeft deels te maken met het gebruik van lesmateriaal dat uit Nederland komt en vaak ook met de onbekendheid van het bestaan van andere benaderingen om met het Nederlands in de Caribische context om te gaan. Dat kan leiden tot ongenoegen, zowel bij de leerlingen als bij de leerkrachten. Verplaats je in de leerling: die krijgt elke dag les in een vreemde taal. Wat betekent dat voor jou als leerkracht? Je kunt je voorstellen dat er dan wat anders nodig is. Daarom past een vreemde taal benadering ook beter bij de leerlingen in het Caribisch gebied, dan doe je recht aan de leerling, Nederlands is immers niet de moedertaal. Niet alleen voor het vak Nederlands maar ook voor de andere vakken.

WAAROM NEDERLANDS ALS VREEMDE TAAL (NVT)?

Je moedertaal leer je anders dan een vreemde taal. Les krijgen en geven in de moedertaal is ook anders dan in een vreemde taal. Deze bewustwording komt in het Caribisch gebied meer en meer op gang, niet alleen in het onderwijs maar ook daarbuiten. Steeds meer wordt de samenleving zich ervan bewust dat de meertalige situatie van de eilanden een specifieke benadering vraagt voor het Nederlands, NVT, die past bij de leerlingen in het Caribisch gebied. In 2019 hebben de vier landen binnen het Koninkrijk dan ook afgesproken samen te werken op het gebied van NVT.

NVT, HOE DOE JE DAT?

Daarvoor is een aantal begrippen van belang:1.

- ERK
- Vaardigheden3.
- Niveaus binnen het ERK. 4.
- Functioneel taalgebruik5.
- 'Can-do statements'

ERK

1. Uitgangspunt voor een vreemde taal leren is het Europees referentiekader voor de vreemde talen (ERK). Deze 'meetlat' gaat uit van de vreemde taal leerder. Een vreemde taal leer je immers anders dan je moedertaal waarbij de verschillende vaardigheden in een andere volgorde en snelheid gaan dan in de moedertaal. Bovendien zijn vanzelfsprekendheden in de moedertaal niet automatisch vanzelfsprekend in de vreemde taal. Denk bijvoorbeeld aan: 'ik loop, ik liep, ik heb gelopen', maar 'ik koop, ik kocht, ik heb gekocht'. Als Nederlands je moedertaal is, doe je dit automatisch, als Nederlands een vreemde taal is, is dit niet logisch.

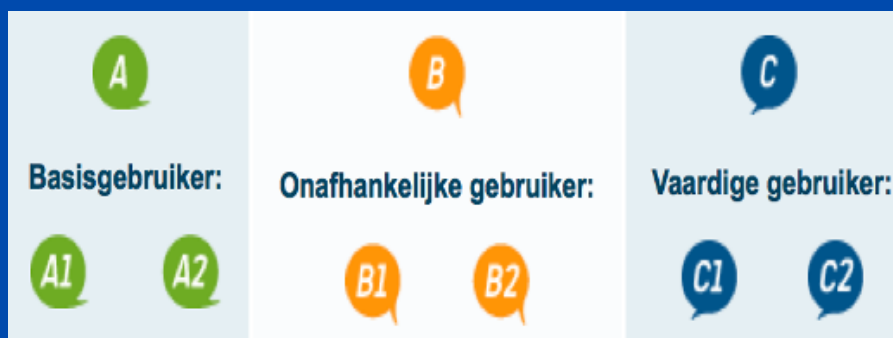
5 VAARDIGHEDEN

1. Het ERK bestaat uit de vijf vaardigheden die bij het leren van een taal horen: lezen, luisteren, schrijven, spreken en gespreksvaardigheid. Wat leerlingen op een bepaald niveau moeten kennen, kunnen en weten staat per vaardigheid beschreven in de 'doorlopende leerlijnen NVT' (hierover later meer).

NIVEAUS BINNEN HET ERK

1. Het ERK kent zes niveaus: A1-A2: voor de beginnende gebruiker, B1-B2: voor de gevorderde gebruiker en C1-C2: voor de vaardige gebruiker. Streefniveau voor eind basisonderwijs is: A1 – ‘op weg naar A2’, voor vsbo (vmbo) A2, , sbo (mbo): A2 – ‘op weg naar B1’, voor havo B1 en voor vwo B1 ‘op weg naar B2’.

FUNCTIONEEL TAAALGEBRUIK

1. Bij het ERK spreken we over 'functioneel taalgebruik', taal is communicatie en het gaat erom dat je elkaar begrijpt en op welk niveau je je kunt redden in de vreemde taal. Daarbij zijn grammatica en spelling wel van belang, maar niet het belangrijkste doel van het leren van de taal. Het maakt voor de boodschap niet uit of je schrijft: 'ik word' of 'ik wordt'. Als leerlingen eraan toe zijn, of als het in de context past van dat moment, dan komt dat vanzelf.

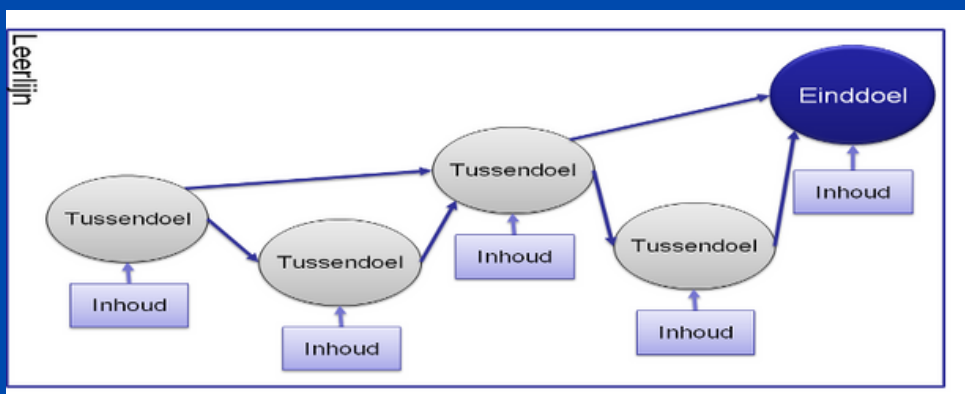
'CAN-DO STATEMENTS

1. Uitgangspunt is dat je uitgaat van wat een leerling al kan en dat je daarop voortbouwt. Wat gaat er al goed, in plaats van wat kan je niet. Bij het monitoren en evalueren volgens het ERK zie je dan ook 'can-do statements', wat kan een leerling al.

DOORLOPENDE LEERLIJNEN

Met de doorlopende leerlijnen per vaardigheid kun je zien wat de leerlingen moeten kunnen, kennen en weten per vaardigheid. Hierin kun je zien waar je per vaardigheid aan werkt in welke fase van het leerproces. Overigens gaan bij het leren van een vreemde taal de vaardigheden niet in hetzelfde tempo, je kunt bijvoorbeeld met lezen al op niveau A2 zitten en met luisteren op A1. Dat is niet erg, de leerlijnen helpen je ook om gerichte aandacht aan de verschillende vaardigheden te geven. Ook bij moedertaalverwerving gaan de vaardigheden in een verschillend tempo. Het verschil met je moedertaal leren en een vreemde taal leren is echter een andere volgorde van taalverwerving. Daarom werken methodes uit Nederland niet optimaal omdat moedertaalleerders en vreemde taalleerders in een andere fase van taalverwerving zitten.

DOORLOPENDE LEERLIJNEN

Door de doorlopende leerlijn voor vreemde taal te volgen, bouw je de kennis en kunde van de vreemde taal op, op een natuurlijke manier, een manier die bij de leerlingen in het Caribisch gebied past. Zij zijn immers vreemde taal sprekers van het Nederlands! En voor jezelf heb je een mooi overzicht wat je doet per vaardigheid om succes bij de leerlingen te bewerkstelligen. Je vindt de leerlijnen voor NVT per vaardigheid op de site van de Taalunie:

<https://taalunie.org/informatie/12/didactische-ondersteuning> Er zijn meerdere initiatieven op dit gebied genomen, zo hebben Sint Eustatius en Saba regionale leerlijnen laten ontwikkelen door SLO en ook Curaçao heeft eilandspecifieke documenten voor de leerlijnen Nederlands.

NEDERLANDS EN DE OVERIGE VAKKEN

Als Nederlands de voertaal op school is, betekent dat dat je lesmateriaal ook in het Nederlands is. De meeste leerlingen in je klas zullen niet in een oogopslag begrijpen wat er staat. Als vakdocent moet je dan alert zijn en extra stappen ondernemen om de leerlingen de betekenis van bepaalde begrippen in het lesmateriaal te verduidelijken, zodat ze de tekst begrijpen. Materiaal dat in het Nederlands is, komt vaak uit Nederland en is geschreven in de veronderstelling dat de gebruikers bekend zijn met de Nederlandse context. Dat geldt niet voor leerlingen in het Caribisch gebied. Het gaat dus niet alleen om woorden en begrippen, maar ook om de context. En daarin heeft de leerkracht altijd een extra stap te maken met leesstrategieën, taalgebruik aanpassen en contextualisering.

ALGEMENE TIPS

- In het Caribisch gebied is elke leerkracht ook een taalleerkracht, ook al geef je een ander vak dan een taal. In elk onderdeel op school is het van belang dat je je bewust bent dat je in een meertalige omgeving bent, waarbij je altijd te maken hebt met het gegeven dat niet iedereen dezelfde moedertaal heeft •
- Belangrijk is dat leerlingen zich kunnen herkennen in het lesmateriaal. Relateer dan ook je materiaal aan de omgeving en belevingswereld van de leerlingen en bouw daar je curriculum op.
- Refereer ook aan wat leerlingen al weten en bouw voort op eerdere kennis. Het ERK gaat uit van wat je al kan en dan kunnen leerlingen ook verbanden leggen.

ALGEMENE TIPS

- Doeltaal is voertaal: dompel ze zo veel mogelijk onder in het Nederlands. Het lijkt gemakkelijk om even te vertalen, het rendement is dan echter dat leerlingen rekenen op jouw vertaling. Gebruik je eigen creativiteit om een begrip te verklaren in de doeltaal.
- Iedere leerling leert anders, heeft zijn eigen voorkeursstijl(en), wissel af in je didactische werkvormen en differentieer om de verschillende manieren van leren tegemoet te komen.
- Gebruik activerende werkvormen om taaluitingen te bevorderen.
- Gebruik multimedia voor zover dat mogelijk is.
- And last but not least: wees positief, stimuleer en motiveer!

NETWERK NVT

Sinds februari 2020 bestaat er het kernnetwerk NVT. De leden van dit netwerk zijn vertegenwoordigers van onderwijsbeleid en van de instituten voor hoger onderwijs op de zes eilanden. Een unieke samenwerking die gezamenlijk de vraagstukken die er zijn op het gebied van NVT op de eilanden oppakken en bespreken. Zij zijn aanspreekpunt voor NVT. Ook voor het eiland waar jij werkt is een vertegenwoordiger. Het netwerk is opgericht door de Taalunie, OCW en de landen binnen het Koninkrijk, Curaçao, Aruba en Sint Maarten.

De huidige vertegenwoordigers voor de eilanden zijn:

Aruba: Eric Mijts (Universiteit van Aruba), Vanessa Scholing-Pietersz (Directie onderwijs Aruba)

Bonaire: Maritsa Silberie (RCN/OCW)

Curaçao: Irelnety Copra (Ministerie van Onderwijs), Liesbeth Echteld, Universiteit van Curaçao, Bernadette Berenos:
Universiteit Curaçao

Sint Maarten: Oralie Boirard (Ministerie van Onderwijs)

Saba en Sint Eustatius: Elaine Marchena (RCN/OCW)

NVT MATERIAAL

In samenwerking met de landen is er ook al veel materiaal ontwikkeld. Leren in een niet- Nederlandstalige omgeving, zoals de Cariben, vraagt om materiaal dat bij de leerlingen past. Zo is er voor het vak Nederlands al materiaal ontwikkeld voor de allerkleinsten, de 2-4 jarigen, voor het kleuter en basisonderwijs. Voor het voortgezet onderwijs is extra leesmateriaal ontwikkeld in de vorm van tijdschriften, Ook zijn er lesbrieven ontwikkeld bij bestaande leesboeken die geschikt zijn voor het Caribisch gebied op de niveaus van A1 tot en met B1. Verder zijn er taaltaken ontwikkeld voor alle vaardigheden van niveau A1 tot B1. Deze zijn beschikbaar op een zogenoemde takenbank. Voor de leerlingen die de intentie hebben om hun studie in Nederland te vervolgen zijn er NVT+ modules ontwikkeld, waarbij leerlingen in hun context hun vaardigheden naar niveau B2 kunnen brengen Een overzicht van het materiaal vind je hier:

<https://taalunie.org/informatie/304/producten-project-nvt-carib>

Op deze pagina vind je eveneens een overzicht van ander materiaal dat geschikt is om in het Caribisch gebied te gebruiken.

NAWOORD

Wij hopen dat deze informatie je helpt bij je lespraktijk in het Caribisch gebied! Mocht je speciale NVT – expertise hebben, of mooie praktijkvoorbeelden, laat het weten aan een van onze kernnetwerklleden. Juist door samen te werken kunnen we zorgen voor nog meer materiaal en expertise dat past bij de leerlingen in het Caribisch gebied!

Voor meer informatie kun je contact opnemen met:

- De kernnetwerklleden via nvtcarib@taalunie.org–
- De Taalunie: Karlijn Waterman, Martijn Nicolaas–
- De UoC, UA, IPA
- Ministeries van Onderwijs van de landen, RCN/OCW, schoolbesturen, schooldirecties

Namens Taalunie en het kernnetwerk NVT:

Marjan de Visser-Lemstra

